

VFU i förskol- lärarutbildningen

VFU I

Guide för handledning och bedömning

Linnéuniversitetet

Kalmar Växjö

Introduktion

Hösten 2011 startade en ny förskollärarytbildning vid Linnéuniversitetet. Inför starten har stora delar i den gamla utbildningen setts över och ändrats. Bland annat har ett omfattande arbete genomförts för att höja kvaliteten på den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU). De största förändringarna består av att:

1. VFU i den nya utbildningen inte ingår som delar i andra (teoretiska) kurser. VFU är numera fyra självständiga kurser med egna kursplaner och kursansvariga.
2. Målen för vad de studerande förväntas lära sig under VFU är skrivna utifrån en tanke om progression. Till varje mål finns därför kriterier som beskriver en stegring av kunskapsnivåer.
3. Samtliga mål har delats in i tre olika domäner/områden: Relationell/Kommunikativ kompetens, Didaktisk/Metodisk kompetens och Analytisk/Reflekterande kompetens.
4. Målen har också delats in i två olika perspektiv på yrkeslärande – Deltagarperspektiv och Åskådarperspektiv – varifrån studenternas lärande och kompetens i VFU kan beskrivas, utformas och bedömas.
5. I VFU-kurserna ges två betyg: icke godkänd eller godkänd (nytt för Kalmar).

De progressiva kunskapsnivåerna, domänerna i förskollärares kompetens samt perspektiven på yrkeslärande utgör tillsammans ett ramverk för VFU. Avsikten med ramverket är att det, tillsammans med vad som står i VFU-handboken, ska användas för att gynna och ge stadga åt studenternas yrkeslärande och för att ge en säkrare grund för bedömning av deras kompetens. Innan mål och kriterier presenteras (se sidan 7) ges en beskrivning av vad som ligger till grund för ramverket.

Progression i yrkeslärande

Studenternas yrkeslärande ska kännetecknas av progression och lärandet kan betraktas som en process där den studerande med bas i tidigare erfarenheter bygger upp en ny förståelse och förmåga till yrkesmässig handlingsberedskap. Progressionen kan förstås både som en utökning och en fördjupning av de uppgifter den studerande ställs inför. I början kan det handla om begränsade uppgifter med mycket stöd och handledning medan det i slutet av utbildningen handlar om att självständigt ta det helhetsansvar som yrkesutövningen kräver. För att progression ska kunna understödjas och bedömas har varje mål inom VFU beskrivits i fem olika kunskapsnivåer. Nivåerna anger hur det successivt krävs en allt större kompetens för att kunna uppfylla målet. De olika nivåerna har rubrikerna:

- Underkänd (U)
- Introducerande (I)
- Grundläggande (Gr)
- Utvecklad (Ut)
- Fördjupad och tillämpad (FT)

För nivåerna Underkänd, Grundläggande samt Fördjupad och tillämpad finns i ramverket utförliga beskrivningar av vad den studerande förväntas kunna. De mellanliggande nivåerna – Introducerande och Utvecklad – är dock inte beskrivna. Dessa nivåer anger istället att den studerande har visat kompetens som ligger mellan två andra nivåer. För att till exempel vara godkänd på den introducerande nivån har en student visat kompetens som är över underkänd nivå och på väg mot grundläggande nivå.

Sammanlagt finns 24 mål i förskollärarytbildningens VFU. Alla mål införs dock inte i samma VFU-period. Tolv mål införs i VFU I, sex mål i VFU II och sex mål i VFU III (Se bilaga 1). För

att den studerande ska ges godkänt på ett nyinfört mål krävs att hon/han uppfyller kraven för introducerande nivå. Ett mål som införts återkommer i de resterande VFU-perioderna. För att få godkänt betyg krävs då att den studerande uppfyller krav på högre nivåer. Observera att för vissa mål, som införs under VFU II eller III, kommer inte de högsta nivåerna att krävas för att bli godkänd i den fjärde och sista VFU-perioden. I vissa fall kan alltså Utvecklad nivå samt Fördjupad och tillämpad nivå ses mera som "strävansmål" som kan vara tillämpligt för studenter vars ingångsvärden (erfarenhet, förmågor osv.) är höga.

Tre domäner av förskollärares kompetens

Så fort man försöker konkretisera vilka kompetenser förskollärare har, eller bör ha, blir listan närmast oändlig. Kunskaperna är dessutom komplexa och har till viss del en så kallad "tyst" karaktär. De är inte alltid så lätta att artikulera. Ibland försöker forskare som studerar sådana kompetenser att dela in dem i olika domäner/områden. En sådan uppdelning kan bara göras i teorin, i praktiken är de olika delarna alltid sammanvävda i varandra. I utövandet av det pedagogiska arbetet hänger allt ihop. Trots detta, för att vi ska kunna prata om kompetensen och på det sättet kunna skapa förutsättningar för att bättre stödja och bedöma studenternas yrkeslärande, har vi valt att dela in de mål/kompetenser som studenterna ska tillägna sig under VFU i tre ömsesidigt beroende domäner:

Domän I: Relationell/Kommunikativ kompetens

Färdigheter och förmågor inom denna domän handlar i stor utsträckning om kommunikation. En skicklig förskollärare kan gå in i ett lyhört samspel med individuella barn och grupper av barn, men även med andra aktörer inom förskolans område: föräldrar, kollegor, ledning, företrädare från andra yrkesgrupper och det omgivande samhället. Grundläggande i kommunikationen är att den byggs på respekt för barnen och att den möjliggör inflytande och delaktighet. För att få till stånd gynnsamma läroprocesser måste en förskollärare kunna etablera och upprätthålla förtroendefulla relationer med barnen. Dessa relationer utmärks av välavvägda balanser och tydliga ramar. Förskolläraren bör vara medveten om och konstruktivt kunna använda balanser mellan närhet och distans, omsorg och auktoritet, ödmjukhet och orubblighet i relationer med barnen. Hon/Han måste också ha förmågan att förhandla fram ramar och rutiner som blir styrande för vilka relationer som möjliggörs. Det handlar med andra ord om "vilken atmosfär" förskolläraren lyckas skapa i sitt ledarskap. Slutligen måste hon/han kunna visa medvetenhet om hur styrdokumentens grundläggande värden relaterar till det egna förhållningssättet.

Domän II: Didaktisk/Metodisk kompetens

En av grundstenarna inom domänen består av ämneskompetens/kompetens inom det förskolepedagogiska området. En student som tar examen på vår förskolläraryt utbildning måste kunna använda sig av och utveckla sådan kompetens, som förutom ämneskunskap rymmer kunskaper inom pedagogik, psykologi, sociologi, värdegrundsfrågor, styrdokument och informationsteknik. Kompetensen ska vara både bred och djup samt visa sig i den studerandes praktiska handlingar. En viktig dimension av kompetensen inom området handlar om förmågan att skaffa kunskap om barnets erfarenheter, kunskaper, intressen och behov. En skicklig förskollärare förmår integrera sin förståelse av ämnet/innehållet med kunskaper om barnen, för att sedan ta beslut om mål för lärandet samt välja organisation för verksamheten, lärandeaktiviteter och material eller andra resurser som gynnar såväl individuellt som kollektivt lärande. Även förmågan att lyfta fram lärandet som aktivitet och göra det synligt för barnen ingår i domänen, liksom kompetensen att kunna bedriva lärandeaktiviteter inom ramen för den målstyrda förskolan. En student som avslutat utbildningen måste vara förtrogen med de olika styrdokument som ligger till grund för arbetet. En sådan förtrogenhet måste också visa sig i den studerandes handlingar och reflektioner.

Domän III: Analytisk/Reflekterande kompetens

I denna domän av förskollärares yrkeskompetens handlar förmågor och färdigheter om att kunna reflektera över och analysera sina personliga erfarenheter, andras systematiserade erfarenheter (teoretiska argument) och personliga värderingar (etiska argument). En studerande på vår förskolläraryt utbildning kan koppla den egna praktiken och de egna värderingarna till andras erfarenheter, styrdokument och vetenskapliga teorier. Hon/han har också beredskap för att ompröva egna praktiska teorier och värderingar. I kompetensen ingår inte bara ambitionen att reflektera kring, påverka och utveckla den egna verksamheten, utan också viljan att delta i kollektiv utveckling av förskolan. Iakttagelser och erfarenheter måste därför kunna kommuniceras, diskuteras och ifrågasättas tillsammans med andra, i kollegier, arbetslag eller andra pedagogiska forum. Förmågan till reflektion och analys får dock inte leda till ständigt tvivel och ältande tankar. Det är viktigt att en förskollärare inte förlorar sin handlingskraft och att hon/han har utvecklat en rimlig, långsiktig och hållbar strategi för sitt arbete. Didaktiska intentioner bör alltså kunna balanseras mot faktiska villkor för verksamheten, samtidigt som förskolläraren visar vilja att påverka villkoren och därmed utveckla handlingsutrymmet.

Två perspektiv på yrkeslärande

I lärarutbildning, liksom i många andra professionsutbildningar, finns ett ofta oproblematiserat ideal om att teori och praktik bör integreras. Det teoretiska vetandet och det praktiska kunnandet kan dock betraktas som två olika kunskapsformer som har olika karaktärer och kräver olika lärprocesser. För att kunna integrera teori och praktik, så att det blir ett verkningfullt stöd för den studerandes lärande, måste en systematisk organisation för, och koordinering av, de olika lärprocesserna upprättas. För att åstadkomma detta har lärarutbildningen vid Linnéuniversitetet valt att beskriva lärandet under VFU utifrån två teoretiska positioner - deltagarperspektivet och åskådarperspektivet. De båda perspektiven på yrkeslärande är lika viktiga att hantera i en förskolläraryt utbildning. För att möjliggöra detta anges i ramverket vilket perspektiv som dominerar lärandet inom varje mål.

Deltagarperspektivet

Enligt detta perspektiv är meningen med VFU att föra den studerande in i en yrkespraktik och yrkesgemenskap, där kunnande och expertis finns och växer ju längre in man kommer. Här är VFU-läraren en förmedlare av den ofta outtalade eller tysta kunskap som anses giltig, och den huvudsakliga uppgiften för VFU-läraren är att agera modell och att hitta lagom svåra uppgifter åt den studerande allteftersom denna växer in i yrkesrollen. Lärandet ses som en social process och som en rörelse – från perifert (lärling) mot centralt (mästare) deltagande i en yrkesgemenskap. Lärande baseras inte på artikulerad, distanserad eller kritisk teoretisk reflektion, utan på görande och erfarenhet (som ju naturligtvis också grundar sig på reflektion) och är dessutom så intimt förbundet med den praktiska situationen att det i princip bara kan förvärvas där. För att kunna bedöma den studerandes kunnande måste därför hennes/hans handlingar observeras. Inom detta perspektiv är det viktigt att den studerande får tillfälle att under långa praktikperioder ”bada” i yrkespraktiken samt att VFU-uppgifter som förs med från de teoretiska delarna av utbildningen, om de förekommer, har karaktären av erkännande snarare än granskande av den sociala praktiken. De kan t.ex. utformas så att man ger den studerande uppgiften ”Följ din handledare under ...” ”Planera i samråd med din handledare en samling”.

Åskådarperspektivet

I detta perspektiv på yrkeslärande är det viktigt att den studerande ges tillfällen att pröva på eller bevittna typiska situationer i yrket som därefter får utgöra exempel och underlag för reflektion. Centralt är att kunna distansera sig från verksamheten för att så att säga ”få syn på den” och på de

underliggande värderingar och mönster som styr den. VFU-lärarens uppgift är i detta perspektiv att stödja den studerande i problematisering och reflektion kring yrket och rollen innebär till stor del att vara en kritisk samtalspartner. Om praktiksituationen är välfungerande eller inte, har ingen avgörande betydelse, eftersom i princip alla situationer kan utgöra en grund för reflektion. Någon "rätt" eller riktig yrkesutövning existerar inte och poängen med att vistas i yrkesfältet är att se många olika situationer i avsikt att kritiskt granska och problematisera dessa. Kvalificerad yrkesutövning handlar i detta fall om att ha förmåga att ifrågasätta sitt handlande och väga alternativ mot varandra. En bedömning av den studerandes kompetens under en VFU-period behöver, enligt detta perspektiv, inte alltid grunda sig på observationer av handlingar. Den kan likaväl baseras på den studerandes muntliga eller skriftliga reflektioner. I denna teoretiska position ses det som en poäng att VFU är varierad, att man får uppleva olika verksamheter/förskolor och att perioderna är korta (t.ex. fältstudier). Vanligt är också att VFU-perioden föregås av teoretiska kurser och att teoribaserade uppgifter förs med från de universitetsförlagda delarna av utbildningen. Utan så kallade "teoretiska glasögon" får den studerande svårt att upptäcka vad som egentligen utspelar sig i verksamheten.

I matriserna nedan som beskriver kunskapsprogressionen anges vilket perspektiv som dominerar lärandet inom varje mål. De olika perspektiven symboliseras av två olika bilder:

Deltagarperspektiv

Åskådarperspektiv

Till slut

I matriserna kan också avläsas vilken godkänd-nivå som gäller för respektive VFU-period. Vid bedömning av de studerandes kunskaper bör beskrivningarna av de olika nivåerna uppfattas i relation till den relativt korta tid (fem veckor) som finns till förfogande för lärandet inom en VFU-period samt till det faktum att de är under utbildning, att de ännu inte är "färdiga" lärare. Matriserna skulle kunna tillämpas för att bedöma även erfarna förskollärares kompetenser. I dessa fall skulle dock betydligt mer avancerade handlingar och reflektioner krävas för att uppnå nivåerna.

Målen för VFU 1 har kompletterats med en beskrivning samt förslag på reflekterande frågor som kan ställas kring den studerandes kunnande (Dokumentet kommer inom kort att kompletteras med beskrivningar av övriga mål). Med tiden bör dessa beskrivningar och frågor utvecklas och omformuleras. Framför allt behöver utvecklingen av, de ofta "tysta", kompetenserna inom deltagarperspektivet bygga på en ständig utveckling av "berättande" kriterier. För att kvalificera studenternas yrkeslärande och vår egen bedömningspraktik måste därför universitetet i nära samverkan med VFU-lärare samla exempel, liknelser, beskrivningar och metaforer. De generella kriterier för VFU som föreslås nedan ska alltså ses som en startpunkt på ett sådant utvecklingsarbete.

Övriga dokument som finns till hands för att stödja studenter, handledare och lärarutbildare är VFU-handboken, Kursplanen samt Bedömningsunderlag.

Mål och bedömningskriterier

Relationell/kommunikativ kompetens

	<i>Kunna medverka till ett klimat i den pedagogiska verksamheten som präglas av lyhördhet och respekt och som möjliggör barnens delaktighet och inflytande</i>	Godkänd nivå för VFU-period
Underkänd (U)	Den studerande saknar lyhördhet eller är respektlös i bemötandet av barnen. Hon/han visar intet intresse för deras villkor och behov och har ingen uppfattning om hur barnens delaktighet och inflytande skulle kunna möjliggöras.	
Introducerande	Över nivå U - på väg mot nivå Gr	I
Grundläggande (Gr)	Den studerande är lyhörd och respektfull i bemötandet av barnen och anstränger sig för att förstå deras perspektiv, villkor och behov.	II
Utvecklad	Över nivå Gr - på väg mot nivå FT	III
Fördjupad och Tillämpad (FT)	Den studerande är lyhörd och respektfull i bemötandet av barnen, anstränger sig för att förstå deras perspektiv, villkor och behov och agerar på ett sätt som möjliggör delaktighet och inflytande.	IV

Efter fullgjord lärarutbildning måste den studerande agera utifrån att varje barn har lika stort värde och ges lika stora möjligheter att utvecklas och lära. I sina handlingar måste hon/han kunna visa ett aktivt stöd i utvecklingen av barnens självkänsla. Den studerande måste kunna sätta värde på varje barns olika sätt att uttrycka sig och samspela med andra, oavsett barnets kön och bakgrund. En sådan attityd och sådana handlingar bör också "smitta av sig" till barngruppen så att ett klimat av lyhördhet och respekt för varandra etableras och upprätthålls. Ett sådant klimat är en förutsättning för att verksamheten kan bedrivas under demokratiska former eftersom det möjliggör för barnen att känna ansvar, solidaritet, delaktighet och inflytande.

Förslag på reflekterande frågor som kan ställas kring den studerandes kunnande:

- Försöker den studerande agera som om alla barn har lika värde eller ses vissa barn som "favoriter"?
- På vilka sätt visar den studerande att alla barn har ett lika värde?
- På vilka sätt visar den studerande att hon/han är lyhörd och respektfull i mötet med barnen?
- Påverkas klimatet i barngruppen positivt av den studerandes handlingar? I så fall - hur?
- Hur visar den studerande att barnen har möjlighet till delaktighet och inflytande?

	<i>Kunna skapa och upprätthålla goda relationer med barnen</i>	Godkänd nivå för VFU-period
Underkänd (U)	Den studerande visar ingen öppenhet för att skapa kontakt och föra dialog med barnen eller de försök som den studerande gör för att skapa kontakt är olämpliga eller inte ändamålsenliga. Hon/Han kan inte uttrycka sig så att barnen förstår..	
Introducerande	Över nivå U - på väg mot nivå Gr	I
Grundläggande	Den studerande visar öppenhet för att skapa kontakt och föra dialog med barnen. De försök som den studerande gör för att skapa kontakt är lämpliga, tydliga och ändamålsenliga och har en avvägd balans mellan närhet och distans.	II
Utvecklad	Över nivå Gr - på väg mot nivå FT	III
Fördjupad och Tillämpad	Den studerande skapar god kontakt och goda relationer med barnen på sätt som är ändamålsenliga i förhållande till barnens skilda bakgrunder och behov. Det finns hos den studerande en tydlig vilja till och strävan efter att barnen ska känna att möjligheten till kontakt och relation alltid finns. Den studerande kan leda resonerande samtal i lyhört samspel med barnen både enskilt och i grupp. Under dessa samtal förmår den studerande upprätthålla en väl avvägd balans mellan att vara inkännande inför individen/gruppen och samtidigt upprätthålla ett tydligt ledarskap.	IV

Målet inrymmer den studerandes förmåga att knyta kontakter med barnen. Värdesätter den studerande samtal med barnen? Finns en nyfikenhet att vilja kommunicera med dem? Inbjuder den studerande barnen att ta kontakt? Kan den studerande utveckla en känsla för vilka sätt att etablera en relation som är lämpliga, beroende på sammanhanget och barnet? Sättet att skapa och upprätthålla relationer med barnen är avgörande för upprättande av ledarskapet. Här är det viktigt att den studerande förmår upprätthålla ledarskapet genom att finna balansen mellan närhet och distans. Den egna personen är ett viktigt verktyg i ett sådant arbete. Den studerande måste utveckla ett omdöme för var gränsen går mellan personligt och privat samt hur auktoriteten kan upprätthållas samtidigt som omsorgen om barnen betonas.

Förslag på reflekterande frågor som kan ställas kring den studerandes kunnande:

- Försöker den studerande knyta kontakter med barnen? I så fall – hur? Tar den studerande ögonkontakt med barnen? Präglas kommunikationen av värme, uppriktighet, omtanke och humor?
- Är dessa försök anpassade till barnet? I så fall – hur?
- Är de lämpliga i det sammanhang som finns?
- Förmår den studerande skapa relationer till alla barn eller är vissa barn "osynliga"?
- Kan den studerande hantera relationer med barnen samtidigt som ledarskapet upprätthålls?
- Hur försöker den studerande utveckla sina relationer med barnen?

	<i>Kunna visa ett professionellt förhållningssätt i sitt ledarskap</i>	Godkänd nivå för VFU-period
Underkänd (U)	Den studerande kan inte skilja på rollen som kamrat och lärare, visar inte förmåga att samla och leda en grupp.	
Introducerande	Över nivå U - på väg mot nivå Gr	I
Grundläggande	Den studerande visar vuxenansvar och kan skilja på rollen som kamrat och lärare. Visar förmåga att samla och leda en grupp.	II
Utvecklad	Över nivå Gr - på väg mot nivå FT	III
Fördjupad och Tillämpad	Den studerande visar förmåga att växla mellan roller och har inga problem att återta ledarrollen. Hon/Han visar förmåga att samla och leda grupper i de situationer som krävs för yrkesutövningen.	IV

Förskollärare har ett ansvar att leda verksamheten i förskolan. Därmed förväntas att de innehar en auktoritet. I möten med barn måste den studerande därför kunna visa en tydlighet. Det innebär att hon/han ibland, med bibehållen respekt för individen, måste kunna "stå i vägen" och sätta gränser. Förmågan att kunna leda och samla olika konstellationer av grupper är av stor betydelse. Denna förmåga handlar till stor del om att kunna balansera sitt ledarskap beroende på barns skilda behov och förutsättningar men också på vad olika situationer kräver. De vuxnas förhållningssätt påverkar barns förståelse och respekt för sin omvärld. Därför är alla som arbetar på förskolan viktiga förebilder som noga måste välja hur man definierar och kommunicerar sin auktoritet och sitt ledarskap. Kompetensen inom målet kan med andra ord sägas handla om hur den studerande förmår skapa ett ramverk kring verksamheten? Hur tydligt formuleras förväntningar på umgängesformer?

Förslag på reflekterande frågor som kan ställas kring den studerandes kunnande:

- Visar den studerande att hon/han är beredd att ta på sig ledarskapet? I så fall – hur?
- Har den studerande förmågan att kombinera ett tydligt ledarskap med bibehållen respekt för barnen?
- Kan den studerande visa följsamhet i sitt ledarskap beroende på barn och situation?
- I vilka situationer har den studerande svårare/lättare att visa ledarskap?

	<i>Kunna relatera grundläggande värden i styrdokumentet till den pedagogiska verksamheten och det egna förhållningssättet</i>	Godkänd nivå för VFU-period
Underkänd (U)	Den studerande har ingen kännedom om grundläggande värden i styrdokumentet och kan inte ge exempel på hur styrdokumentets värderingar kan komma till uttryck i den pedagogiska verksamheten eller i det egna förhållningssättet.	
Introducerande	Över nivå U - på väg mot nivå Gr	I
Grundläggande	Den studerande har kännedom om grundläggande värden i styrdokumentet och kan ge exempel på hur styrdokumentets värden kan komma till uttryck i den pedagogiska verksamheten. Den studerande visar förståelse för sin egen roll som förebild samt för hur egna värderingar kommer till uttryck i det egna förhållningssättet.	II
Utvecklad	Över nivå Gr - på väg mot nivå FT	III
Fördjupad och Tillämpad	Den studerande har strategier för hur styrdokumentets grundläggande värden kan komma till uttryck i den pedagogiska verksamheten, arbetar aktivt med att utveckla och utvärdera värdegrundsfrågor samt uppmuntrar samtal om värdegrunden inom ramen för demokratiska principer såväl med barn som med kollegor.	IV

Mål och riktlinjer i styrdokumentet pekar ut vilka normer och värden förskolan ansvarar för att utveckla hos barnen. Dessa normer och värden måste den studerande ha kännedom om. Utöver detta krävs en förmåga att tolka målen och utveckla ett tänkande om innebörden av dessa samt om en verksamhet som möjliggör dess förverkligande. Den studerande måste också ha förmågan att distansera sig från den egna rollen för att kunna reflektera över vilka värderingar som hon/han kommunicerar i arbetet med barnen. Att aktivt arbeta med utveckling av värdegrundsfrågor ingår också som en del av kompetensen inom området.

Förslag på reflekterande frågor som kan ställas kring den studerandes kunnande:

- Känner den studerande till styrdokumentets mål och riktlinjer vad gäller normer och värden?
- Hur använder den studerande styrdokumentets skrivningar för att motivera egna handlingar eller för att diskutera den pedagogiska verksamheten?
- Hur förmår den studerande reflektera över sitt eget förhållningssätt och vilka värderingar som det signalerar?
- Är den studerande aktiv i samtal om värdegrunden? I så fall – hur?

Didaktisk/Metodisk kompetens

	<i>Kunna agera utifrån att omsorg, fostran och lärande bildar en helhet i den pedagogiska verksamheten</i>	Godkänd nivå för VFU-period
Underkänd (U)	Den studerande förmår inte uppfatta att en situation kan omfatta både omsorg, fostran och lärande.	
Introducerande	Över nivå U - på väg mot nivå Gr	I
Grundläggande	Den studerande förmår i en och samma situation kommunicera omsorg, fostran och lärande, dock sällan utifrån barnets perspektiv.	II
Utvecklad	Över nivå Gr - på väg mot nivå FT	III
Fördjupad och Tillämpad	Den studerande förmår i en och samma situation integrera omsorg, fostran och lärande med utgångspunkt i barnets perspektiv.	IV

I förskolans pedagogiska uppdrag bildar omsorg, fostran och lärande en helhet. En student under VFU i förskolan måste därmed ges möjlighet att utveckla en tredelad blick för verksamheten. I såväl planering och utvärdering av verksamhet som i ögonblickssituationer förmår en skicklig förskollärare skifta fokus och sätta samtliga delar i spel. Utöver detta finns också en ambition att betrakta verksamheten utifrån barnets perspektiv. En integrering av omsorg, fostran och lärande är inget värt om det inte finns en lyhördhet för barnets förmåga och behov.

Förslag på reflekterande frågor som kan ställas kring den studerandes kunnande:

- Hur förmår den studerande planera för eller agera i en och samma situation utifrån flera perspektiv?
- Hur uppträder den studerande i t.ex. en matsituation, samling, aktivitet, fri lek? Ligger till exempel den studerandes fokus på att barnen inte pratar för högt (fostran) eller förmår hon/han samtidigt uppmärksamma och hjälpa de barn som behöver hjälp (omsorg) samt hålla fokus kvar kring såväl spontant som planerat lärande?
- På vilka sätt visar den studerande att det finns en tillit till barnets förmåga och behov i försöken att integrera omsorg, fostran och lärande?

	<i>Kunna skapa stimulerande, och för barnen meningsfulla, lärprocesser som främjar deras lärande både individuellt och i grupp</i>	Godkänd nivå för VFU-period
Underkänd (U)	Den studerande väljer aktiviteter, material och andra resurser som inte är anpassade till barnen.	
Introducerande	Över nivå U - på väg mot nivå Gr	I
Grundläggande	Den studerande väljer aktiviteter, material och andra resurser som till stor del är anpassade till det individuella barnet.	II
Utvecklad	Över nivå Gr - på väg mot nivå FT	III
Fördjupad och Tillämpad	Förutom vad som krävs för utvecklad nivå väljer den studerande aktiviteter, material och andra resurser som tillåter skillnader i lärande mellan individer eller grupper av barn.	IV

Här handlar det om att, under lekfulla former, ta vara på förskolans potential att stimulera barns naturliga lust att lära. Utifrån kunskaper om innehållet i det som ska läras och genom att skaffa sig en uppfattning om barnen, deras erfarenheter, intressen, behov, förutsättningar och skilda sätt att lära skapas förutsättningar för meningsfulla lärprocesser. När en förskollärare väljer aktiviteter, material och andra resurser sker hela tiden överväganden kring gynnsamma relationer mellan de intentioner som finns om lärandet och det individuella barnet/grupper av barn. Inom detta lärandemål ges den studerande tillfälle att till exempel använda digitala verktyg som stöd för barnens lärande.

Förslag på reflekterande frågor som kan ställas kring den studerandes kunnande:

- På vilka sätt är valda aktiviteter, material och andra resurser ändamålsenliga för lärandemålen?
- På vilka sätt är de anpassade till barnens erfarenheter, frågor, behov och skilda förutsättningar?
- På vilka sätt ger de en chans till varierat deltagande hos barnen?
- Hur involveras barnen i syftet med aktiviteten?
- Hur påverkar den studerande barnens möjligheter att förstå sammanhang på olika sätt?

	<i>Kunna observera, dokumentera och analysera barnens lärande och utveckling i förhållande till verksamhetens mål och den pedagogiska miljön</i>	Godkänd nivå för VFU-period
Underkänd (U)	Den studerande har inte anpassat observationer/dokumentation/analyser av lärandet till barnen, den pedagogiska miljön och verksamhetens mål.	
Introducerande	Över nivå U - på väg mot nivå Gr	I
Grundläggande	Den studerande har planerat för eller genomfört observationer/dokumentation/analyser av lärandet som till stor del är anpassad till barnen, den pedagogiska miljön och verksamhetens mål.	II
Utvecklad	Över nivå Gr - på väg mot nivå FT	III
Fördjupad och Tillämpad	Den studerande har planerat för eller genomfört observationer/dokumentation/analyser av lärande som till stor del är anpassad till barnen, den pedagogiska miljön och verksamhetens mål samt kan beskriva hur han/ hon kommer att använda resultaten från utvärderingen i kommande planering.	IV

Under VFU bör den studerande ges redskap i hur förskolans kvalitet systematiskt kan dokumenteras, följas upp, utvärderas och utvecklas. En skicklig förskollärare kan följa, dokumentera och analysera barns utveckling och lärande, samtidigt som hon/han kan bedöma vilka förutsättningar som finns i verksamheten för att barnen ska kunna lära samt hur dessa förutsättningar kan påverkas i en för barnens lärande och utveckling gynnsam riktning. Observationerna, dokumentationen och analyserna måste också kunna relateras till såväl lokala som nationella mål för verksamheten.

Förslag på reflekterande frågor som kan ställas kring den studerandes kunnande:

- Hur förmår den studerande använda sig av observation, dokumentation, analys?
- På vilka sätt är den studerande kapabel till att i sina observationer, dokumentationer eller analyser uppmärksamma såväl barnens perspektiv som förskolans möjligheter att tillgodose barnens möjligheter att utvecklas?
- På vilka sätt uppmärksammar den studerande, via sina observationer, dokumentationer och analyser, hur barnens förmågor kan tas tillvara?
- Hur har observationer, dokumentationer och analyser en koppling till målen (läroplanen) med aktiviteterna?
- På vilka sätt använder den studerande observationer, dokumentationer och analyser som ett underlag för planering av den fortsatta verksamheten med barnen?
- På vilka sätt ingår frågor om barnens samspel och deras möjlighet till delaktighet och inflytande i den studerandes observationer, dokumentationer och analyser?

	<i>Kunna kommunicera förväntningar på barnens lärande som är utmanande och som stimulerar till deras fortsatta utveckling</i>	Godkänd nivå för VFU-period
Underkänd (U)	Den studerande uttrycker eller visar på annat sätt att barnen, eller gruppen som helhet, är oförmögna att lära sig eller den studerande uttrycker eller visar på annat sätt att hans/hennes förväntningar på deras lärande är låga.	
Introducerande	Över nivå U - på väg mot nivå Gr	I
Grundläggande	Den studerande kommunicerar positiva förväntningar om barnens lärande och visar tilltro till deras förmåga.	II
Utvecklad	Över nivå Gr - på väg mot nivå FT	III
Fördjupad och Tillämpad	Den studerande uppmuntrar aktivt barnen att möta utmaningar.	IV

Avgörande för att den studerande ska kunna skapa gynnsamma lärprocesser är att hon/han har en syn på barnet som en individ med förmågor, med ett genuint intresse för att lära och erövra nya erfarenheter, kunskaper och färdigheter. Barnets grundläggande nyfikenhet och intresse måste tas tillvara. Hon/han måste uppleva att det finns en tilltro till hennes/hans förmåga. För att barnens förmågor ska kunna utvecklas behöver den studerande kunna planera för och arrangera utmanande aktiviteter. Positiva förväntningar på barnens lärande måste kunna kombineras med kunskaper om skilda förutsättningar för olika individer.

Förslag på reflekterande frågor som kan ställas kring den studerandes kunnande:

- Hur visar den studerande, genom tal, handlingar och attityd, att hon/han ser varje barn som kompetent att lära sig?
- På vilka sätt är den studerandes handlingar eller förväntningar på barnens lärande utmanande samtidigt som de är inom räckhåll för barnen att uppnå?
- Hur förmår den studerande stimulera barnen så att utmaningar i lärandet sker successivt och inte i lösryckta situationer?

	<i>Kunna tillvarata barnens kunskaper, erfarenheter och intressen för att stimulera varje barns lärande och utveckling</i>	Godkänd nivå för VFU-period
Underkänd (U)	Den studerande saknar kännedom om, gör inga försök att undersöka eller vet inte hur de kan skaffa sig information om vad barnen förstår eller vilka erfarenheter och intressen de har och hon/han ger dem heller ingen feedback.	
Introducerande	Över nivå U - på väg mot nivå Gr	I
Grundläggande	Den studerande skaffar sig en viss kännedom om barnens kunskaper, erfarenheter och intressen genom en variation av metoder. Barnen får feedback utifrån detta.	II
Utvecklad	Över nivå Gr - på väg mot nivå FT	III
Fördjupad och Tillämpad	Den studerande har en god överblick över individuella barns eller grupper av barns kunskaper, erfarenheter och intressen och kan, med utgångspunkt i detta, anpassa val av aktiviteter och material. Barnen får feedback som är underbyggd och anpassad till såväl enskilda barn som gruppen.	IV

För att kunna stödja varje barns utveckling och lärande måste den studerande kunna kombinera en förståelse för innehållet i det som ska läras med kunskaper om barnens erfarenheter, behov, förutsättningar och skilda sätt att lära. Exempel på frågor som den studerande bör ställa till sig själv är: Vad kan barnen? Vilket intresse har de? Vilka kulturella erfarenheter/resurser har de? Att skaffa sig sådan information sker ofta genom att "fånga tillfället i flykten", när den studerande knyter kontakter och bygger relationer med barnen. Det kan också ske på ett mer formellt sätt via till exempel observationer och dokumentationer. Den studerande bör, under sin utbildning, skaffa sig en variation av sådana procedurer. Det är viktigt att den studerande utvecklar en känslighet för olikheter mellan individer. En sådan kunskap bör också inrymma en grundläggande förståelse för hur föreställningar om kön, etnicitet och klass kan påverka barnens utveckling och lärande.

Förslag på reflekterande frågor som kan ställas kring den studerandes kunnande:

- Vad gör den studerande för att ta reda på barnens kunskaper, erfarenheter och intresse?
- Hur visar den studerande att hon/han använder denna kunskap i kontakter med barnen?
- Hur förmår den studerande använda sig av sådan kunskap i planering av nya aktiviteter, lärtillfällen, uppgifter, teman samlingar o.s.v.?
- På vilka sätt visar och tydliggör den studerande vad barnen lärt sig så att nya tankar kring deras egen kunskapsutveckling väcks hos barnen?

	<i>Kunna använda lek för att stimulera barnens lärande</i>	Godkänd nivå för VFU-period
Underkänd (U)	Den studerande förmår inte använda sig av lek för att främja barnens lärande.	
Introducerande	Över nivå U - på väg mot nivå Gr	I
Grundläggande	Den studerande använder lek för att främja barnens lärande.	II
Utvecklad	Över nivå Gr - på väg mot nivå FT	III
Fördjupad och Tillämpad	Den studerande förmår självständigt skapa och ta tillvara på situationer som integrerar lek och lärande.	IV

Leken har en stor betydelse för barnens välbefinnande och lärande. Det är till stor del i leken som barnen bearbetar sina upplevelser och befäster sina kunskaper. Barns lek och skapande inte kan särskiljas från deras lärande. Den studerande måste därför kunna ge utrymme för att varje barns lek och skapande och dess olika uttrycksformer tillåts och uppmuntras. När den studerande planerar och genomför aktiviteter ska lekens potential för lärande övervägas och användas. Den studerande ska kunna använda lekens och det lustfyllda lärandets olika former för att stimulera barnens kreativitet, fantasi, inlevelse, kommunikation samt förmåga till samarbete och problemlösning.

Förslag på reflekterande frågor som kan ställas kring den studerandes kunnande:

- Hur ger den studerande utrymme för barnens egen lek?
- Hur uppmuntrar och stimulerar den studerande barnen i leken?
- På vilka sätt agerar den studerande för att lek ska gynna barnens lärande?
- Hur skapar den studerande situationer där lek och lärande hör ihop?
- Hur tas dessa tillfällen tillvara i det fortsatta arbetet med barnen?
- På vilka sätt förmår den studerande iaktta, samtala om och reflektera kring barns lek och lärande?

	<i>Kunna relatera de didaktiska valen i verksamheten till styrdokumentet</i>	Godkänd nivå för VFU-period
Underkänd (U)	Den studerande uppvisar stora brister i kunskapen om relevanta styrdokument och hur de relaterar till de didaktiska valen i verksamheten.	
Introducerande	Över nivå U - på väg mot nivå Gr	I
Grundläggande	Den studerande har kännedom om relevanta styrdokument och förmår tolka och koppla dem till de didaktiska valen i verksamheten.	II
Utvecklad	Över nivå Gr - på väg mot nivå FT	III
Fördjupad och Tillämpad	Den studerande förmår analysera de didaktiska valen i verksamheten i förhållande till relevanta styrdokument och kan, med utgångspunkt i utvärdering, föreslå utveckling av den lokala praktiken.	IV

Att arbeta som forskollärare innebär att vara en länk i en kedja av olika lojaliteter. En sådan prioriterad lojalitet utgörs av de styrdokument som gäller för verksamheten. I styrdokumentet har förskolans pedagogiska uppdrag fått en allt större betydelse. De intentioner som den studerande har bör därför stå i samklang med de mål för utveckling och lärande som skrivs fram i styrdokumentet. För detta krävs en god kännedom om dokumentet samt en förståelse för hur de relaterar till verksamheten. När den studerande väljer aktiviteter, material och andra resurser för att stimulera barnens lärande, när didaktiska val görs, bör hon/han kunna finna motiv för dessa i styrdokumentet. Den studerande bör också kunna ställa de didaktiska valen i förhållande till styrdokumentet för att reflektera över utfallet och för att justera nya didaktiska val.

Förslag på reflekterande frågor som kan ställas kring den studerandes kunnande:

- Har den studerande kunskap om de mål och riktlinjer som gäller för utveckling och lärande i förskolan?
- Kan den studerande argumentera för egna didaktiska val med stöd i styrdokumentet?
- Kan den studerande i sin analys av verksamheten göra kopplingar till styrdokumentet?
- Kan den studerande, i en sådan analys, ge förslag på hur verksamheten kan utvecklas?

Analytisk/Reflekterande kompetens

	<i>Kunna reflektera över och ställa frågor om verksamheten utifrån teoretiska och praktiska argument</i>	Godkänd nivå för VFU-period
Underkänd (U)	Den studerande visar ingen förmåga eller ambition att ställa frågor runt sin egen praktik eller verksamheten i stort. Hon/Han visar inga tecken på nyfikenhet.	
Introducerande	Över nivå U - på väg mot nivå Gr	I
Grundläggande	Den studerande visar förmåga att, med argument hämtade ur teoretiskt vetande eller praktisk verksamhet, ställa frågor kring verksamheten.	II
Utvecklad	Över nivå Gr - på väg mot nivå FT	III
Fördjupad och Tillämpad	Den studerande visar förmåga att, utifrån en syntes av teoretiskt vetande och praktiska erfarenhet, ställa kreativa frågor för forskning och utveckling.	IV

Alla förskollärare reflekterar mer eller mindre oupphörligt över sin verksamhet. Att arbeta med barns lärande och utveckling innebär med nödvändighet att man är en reflekterande praktiker. Problem och dilemman uppstår ständigt i den vardagliga verksamheten. Undan för undan bör det gå upp för en student hur komplext arbetet är och att man med tiden tvingas till nya omvärderingar för att kunna utveckla arbetet. För att lägga grunden till ett sådant förhållningssätt måste den studerande ha en öppen, nyfiken och frågande attityd. En sådan förmåga utvecklas mot bakgrund av såväl erfarenhet av situationer som mot teoretiskt vetande. En skicklig förskollärare tillämpar inte teorier på praktiska frågor – snarare används teorin för att tolka och formulera problem. På liknande sätt bör den studerande kunna kombinera de teoretiska studierna i utbildningen med praktiska erfarenheter för att formulera problem och frågor, till verksamheten i såväl förskolan som på universitetet (examensarbetet).

Förslag på reflekterande frågor som kan ställas kring den studerandes kunnande:

- Ställer den studerande frågor kring verksamheten?
- På vilka sätt visar den studerande en öppen attityd inför det kommande arbetet?
- Kan den studerande motivera frågorna med hjälp av praktisk erfarenhet och/eller teorier?
- På vilka sätt leder den studerandes frågande attityd till en utveckling av hennes/hans verksamhet eller/och till verksamheten i stort?
- Kan den studerande se samband mellan praktisk erfarenhet och teori?
- Hur förmår den studerande utifrån detta identifiera problemområden och frågeställningar för forskning?

Introduktion av mål i VFU

Efter avslutad kurs ska den studerande kunna:

VFU I	<ul style="list-style-type: none"> • medverka till ett klimat i den pedagogiska verksamheten som präglas av lyhördhet och respekt och som möjliggör barnens delaktighet och inflytande • skapa och upprätthålla goda relationer med barnen • visa ett professionellt förhållningssätt i sitt ledarskap • relatera grundläggande värden i styrdokumentet till den pedagogiska verksamheten och det egna förhållningssättet • agera utifrån att omsorg, fostran och lärande bildar en helhet i den pedagogiska verksamheten • skapa stimulerande, och för barnen meningsfulla, lärprocesser som främjar deras lärande både individuellt och i grupp • observera, dokumentera och analysera barnens lärande och utveckling i förhållande till verksamhetens mål och den pedagogiska miljön • kommunicera förväntningar på barnens lärande som är utmanande och som stimulerar till deras fortsatta utveckling • tillvarata barnens kunskaper, erfarenheter och intressen för att stimulera varje barns lära • använda lek för att stimulera barnens lärande och utveckling • relatera de didaktiska valen i verksamheten till styrdokumentet • reflektera över och ställa frågor om verksamheten utifrån teoretiska och praktiska argument
VFU II	<ul style="list-style-type: none"> • skapa och upprätthålla ett klimat som främjar goda relationer i barngruppen • skapa och upprätthålla en pedagogisk miljö för barnens lärande som är trygg och stimulerande • visa medvetenhet om vårdnadshavares inflytande över och delaktighet i den pedagogiska verksamheten • göra lärandeinhålllet förstäligt, på ett för barnen tydligt och begripligt sätt samt på ett för ämnet/ämnesområdet korrekt sätt • uppmuntra och synliggöra barnens egna initiativ att utvidga sitt lärande • reflektera över i vilken utsträckning verksamhetsmålen har uppnåtts
VFU III	<ul style="list-style-type: none"> • skapa professionella relationer till kollegor i syfte att främja barnens lärande och verksamhetens utveckling • kommunicera med vårdnadshavare om barnens lärande och/eller sociala situation • medverka till att lärandet blir synligt för barnen • reflektera över och ställa frågor om verksamheten utifrån etiska argument • reflektera över och ställa frågor om verksamheten utifrån erfarenhetsbaserade argument • visa medvetenhet om hur man skapar ett hållbart lärarbete

